

Vint anys del Codi civil de Catalunya

Jornades del 16 i 17
de novembre de 2022

20 anys

2002-2022

Generalitat
de Catalunya

Biblioteca de Catalunya - Dades CIP:

Jornades "Vint anys del Codi civil de Catalunya" (2022 : Barcelona, Catalunya), autor

Vint anys del Codi civil de Catalunya : jornades del 16 i 17 de novembre de 2022

Recull de les actes de les Jornades "Vint anys del Codi Civil de Catalunya" celebrades a Barcelona, el 16 i 17 de novembre de 2022. – Bibliografia. – Textos en català i castellà

ISBN 9788410144392

I. Catalunya. Generalitat. II. Títol

1. Catalunya. Codi civil – Congressos 2. Dret civil – Legislació – Catalunya – Congressos
347(094.73)(460.23)(063)

© Generalitat de Catalunya.
Departament de Justícia, Drets i Memòria
Edició a càrrec de Gisela Esteve García
Febrer de 2024

Disseny i maquetació: Entitat Autònoma del Diari Oficial i de Publicacions

ISBN: 978-84-10144-39-2

DL: B-22464-2023

Podeu consultar la versió digital d'aquest document a <https://justicia.gencat.cat/publicacions>.

Índex

Presentació	5
Inauguració a càrrec de l'Honorable Consellera Gemma Ubasart i González	7
Conferència inaugural «La vigència del fenomen codificador en el dret comparat: per què necessitem codis civils en el segle XXI», Remy Cabrillac	11
Intervenció de Núria de Gispert i Català	21
Taula rodona: «El dret de la persona i la família», M ^a del Carmen Gete-Alonso y Calera	26
El régimen matrimonial de separación: de la Compilación al Código, Jesús Delgado Echeverría	34
Intervención de Vincenzo Barba	40
Intervenció de Clara Orpinell	65
Intervenció de Dolors Viñas Macstre	69
Taula rodona: «El dret de successions», Paloma de Barrón Arniches	75
Intervenció de Juan José López-Burniol	80
Intervenció de Ramon Pratdesaba Ricart	88
Intervenció de Maria Eugènia Alegret Burgués	102
Taula rodona: «Els drets reals», Elena Lauroba Lacasa	110
Intervenció de Nativitat-Mercè Mota i Papaseit	114
Intervención de Ángel Serrano de Nicolás	125
Intervención de Antonio Recio Córdova	141
Intervenció de Marta Legarreta Fontelles	152
Taula rodona: «Les obligacions i els contractes», Carles-Enric Florensa i Tomàs	163
La digitalització del dret de contractes al llibre sisè del Codi civil de Catalunya, Esther Arroyo Amayuelas*	168
De l'autocontenció al ple desenvolupament legislatiu en matèria d'obligacions i contractes. Les bases de les obligacions contractuals segons la STC 132/2019, de 3 de novembre, Joan Egea Fernández	183
Intervenció de Juan Antonio Xiol Ríos	218

Taula rodona: «El futur del Codi civil», Immaculada Barral Viñals	225
El futur del Codi civil de Catalunya: el llunyà, el proper i l'immediat, Albert Lamarca Marquès ...	228
Intervenció de Mercé Mira Cortadellas	244
Reflexions per a una simplificació i modernització de les formes testamentàries del llibre quart del Codi civil de Catalunya, Antoni Vaquer Aloy	247
Un possible futur per al Codi civil de Catalunya. Atenció especial als aspectes patrimonials, Sergio Nasarre Aznar	259
Conferència de cloenda «L'article 111-4 del Codi civil de Catalunya. Codi civil. Dret comú a Catalunya. Dret supletori», Ferran Badosa Coll	283
Cloenda, Immaculada Barral Viñals	361

Un possible futur per al Codi civil de Catalunya. Atenció especial als aspectes patrimonials

Sergio Nasarre Aznar^{379*}

Catedràtic de Dret Civil a la Universitat Rovira i Virgili

1. Els temps estan canviant

Els temps estan canviant. Després d'unes dècades relativament estables, tres esdeveniments han marcat fins ara el s. XXI: l'atemptat a Nova York de 2001, la crisi financera global de 2007 i la pandèmia de la covid-19 de 2020/2021. Aquestes dues darreres, combinades, han donat com a resultat la crisi inflacionària i energètica del 2022/2023.

Tots tres fets han marcat de manera important la generació mil·lenial, la gent que ara té al voltant de trenta anys i que ha vist com les promeses de creixement de la seva infantesa i primera joventut van quedar truncades de cop, i com el món s'ha anat complicant paulatinament, mentre les seves expectatives i els valors amb què se'ls ha instruït donen pocs resultats, i els generen frustració.

La insistència d'aquesta generació (també de la d'abans, la y; i, comença tímidament la de després, z) de continuar mantenint el nivell de vida més enllà dels fatídics anys 2010 a 2013, ha contagiats a la societat un mode de vida líquid (Bauman, 2002³⁸⁰, qui l'aplicava ja a la situació precrisi de 2007) i relativista, tant en els aspectes més patrimonials com en els personals. Això s'ha reforçat en acabar la pandèmia vírica.

379 * El present treball ha estat possible gràcies al projecte de recerca del Ministeri «Vivir en comunidad: nuevas reglas para un nuevo paradigma» (PID2020-112876GB-C31) i al grup de recerca consolidat de la Generalitat de Catalunya «Dret Privat Transformatiu» (<https://housing.urv.cat/portada/recerca/dpt/>). Totes les consultes a webs referenciades en aquest treball s'han fet el dia 13-3-2023.

380 Bauman, Zygmunt. *Modernidad Líquida*. Argentina: Fondo de Cultura Económica, 2002.

Quant als primers, l'economia col·laborativa, nascuda precisament el 2008, respon a l'«ara ja» de voler viatjar, vestir-se, consumir, desplaçar-se, menjar, etc. tan aviat, sovint i a preu baix com sigui possible, tot i la inestabilitat sistèmica i l'atur juvenil (menors de 25 anys) crònic (el 2013 es va situar en pràcticament el 57%, i el 2022 va ser del 30%, segons dades de l'ine), dels més alts d'Europa (compartint posició amb Itàlia, Portugal i Bèlgica i amb diversos països de l'Europa de l'Est, segons dades de l'Eurostat).

Les conseqüències de la crisi financera i hipotecària de 2007 van originar uns moviments socials que relativitzaven la necessitat de complir, entre d'altres, els contractes hipotecaris i d'arrendament. Així, els processos es van multiplicar i allargar (vegeu Nasarre Aznar)³⁸¹ —litigació estratègica—, fet que va acabar influïnt en alguns jutges (creant «robinprudència»; vegeu García Teruel i Nasarre Aznar)³⁸² i, fins i tot, provocant canvis legislatius, tant a Catalunya com a la resta de l'Estat, que han acabat emparant l'incompliment contractual (per exemple, obligació d'oferir lloguer social abans d'iniciar l'execució hipotecària o un desnonament per impagament, article 5.2 de la Llei 24/2015;³⁸³ se'n va desistir la petició d'inconstitucionalitat per l'advocat de l'Estat segons la STC 13/2019, de 31 de gener)³⁸⁴. I això s'ha estès des de 2019 a Catalunya (article 2.2 del Decret llei 17/2019,³⁸⁵ declarat inconstitucional per la STC 16/2021, de 28 de gener,³⁸⁶ però recuperat per l'article 1.1 de la Llei 1/2022,³⁸⁷ recorreguda també d'inconstitucionalitat per recurs 4038/2022,³⁸⁸ que permetia continuar considerant buits i, per tant, susceptibles de sanció per incompliment de la funció social de la propietat, els pisos *okupats*) i, des

381 Nasarre Aznar, Sergio. *Los años de la crisis de la vivienda. De las hipotecas subprime a la vivienda colaborativa*. Valencia: Editorial Tirant Lo Blanch, 2020, 656 p.

382 Nasarre Aznar, Sergio; García Teruel, Rosa Maria. «Quince años sin solución para la vivienda: la innovación legal y la ciencia de datos en política de vivienda». *Revista Crítica de Derecho Inmobiliario*, núm. 789, 2022, p. 183-223.

383 Llei 24/2015, del 29 de juliol, de mesures urgents per a afrontar l'emergència en l'àmbit de l'habitatge i la pobresa energètica. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm. 6928 (5 d'agost de 2015).

384 Sentència del Tribunal Constitucional 13/2019, de 31 de gener. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 46 (22 de febrer de 2019).

385 Decret llei 17/2019, de 23 de desembre, de mesures urgents per millorar l'accés a l'habitatge. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm. 8032 (30 de desembre de 2019).

386 Sentència del Tribunal Constitucional 16/2021, de 28 de gener. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 46 (23 de febrer de 2021).

387 Llei 1/2022, del 3 de març, de modificació de la Llei 18/2007, la Llei 24/2015 i la Llei 4/2016 per afrontar l'emergència en l'àmbit de l'habitatge. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm. 8620 (7 de març de 2022).

388 *Boletín Oficial del Estado*, núm. 227 (21 de setembre de 2022).

de 2021 a la resta de l'Estat (DF 1a del Reial decret llei 1/2021,³⁸⁹ aprovat en context de pandèmia, però allargat per l'article 68 del Reial decret llei 20/2022³⁹⁰ i per l'article 168.2 del Reial decret llei 5/2023 fins, de moment, al 31 de desembre de 2023)'' Si pot ser, afegir peu de pàgina després de 5/2023 la referència d'aquesta norma que està al BOE núm. 154, de 29 de junio de 2023) a la no necessitat de respectar la propietat privada, emparant legalment certs supòsits d'okupació.

I, pel que fa a l'aspecte personal, s'ha produït la caiguda en picat dels matrimonis: dels 216.149 de 2014 (taxa bruta de nupcialitat del 5 per mil) als 143.515 de 2021 (taxa bruta de nupcialitat del 3,12 per mil, la més baixa, almenys, des de 1960); a Catalunya, 33.460 el 2004 i 22.733 el 2021. El 2021, els divorcis van ser 90.582 (relativament força més en relació amb els matrimonis de 2014, que van ser 105.893; dades de l'INE). Això —possiblement no per casualitat— coincideix amb el fet que Espanya s'ha situat en el segon país d'Europa amb menys taxa de fertilitat després de Malta (d'un 1,19, en evident declivi durant anys), la qual cosa augura un canvi social enorme per als propers anys, entre ells el gran repte de l'envelliment poblacional. No em sembla que això ho arregli la recent Llei 4/2023,³⁹¹ que estipula que, des de la seva aprovació, tot i modificant el Codi civil, a més de pares hi haurà «progenitors no gestants» i, a més de mares, «progenitors gestants».

Tot i que els factors poden ser molts (per exemple, ja hem esmentat el canvi de valors i prioritats), els canvis no haurien estat possibles sense la revolució tecnològica, associada especialment a la generació mil·lenial, que ha possibilitat les plataformes turístiques i la consegüent massificació del turisme abaratint-lo (amb una clara afectació a les poblacions de les ciutats europees turístiques per excel·lència), les relacions fluïdes a través d'aplicacions de contactes, o les xarxes socials per organitzar escarnis davant de casa de certs polítics o davant del Parlament; per exemple, per «convèncer» els nostres representants democràtics que havien de votar a favor de la Llei catalana 11/2020,

389 Reial decret llei 1/2021, de 19 de gener, de protecció dels consumidors i usuaris enfront a situacions de vulnerabilitat social i econòmica. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 17 (20 de gener de 2021).

390 Reial decret llei 20/2022, de 27 de desembre, de mesures de resposta a les conseqüències econòmiques i socials de la Guerra d'Ucraïna i de suport a la reconstrucció de l'illa de La Palma i a altres situacions de vulnerabilitat. 16/2021, de 28 de gener. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 311 (28 de desembre de 2022).

391 Llei 4/2023, de 28 de febrer, per a la igualtat real i efectiva de les persones trans i per a la garantia dels drets de les persones LGTBI. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 51 (1 de març de 2023).

de control de rendes de lloguer³⁹² (declarada després inconstitucional per les STC 37/2022³⁹³, 57/2022³⁹⁴ i 118/2022³⁹⁵), com ho van fer, o que ja veurien les conseqüències (oclocràcia), com alguns advertien públicament a Twitter.

En aquesta revolució tecnològica, essencial per practicar enginyeria social, ha irromput la popularització de la intel·ligència artificial (IA, que, ara mateix, lidera Chatgpt) que als juristes ens detona tot un reguitzell d'alertes: sobre la responsabilitat civil (per exemple, milers de cotxes autònoms ja circulen sols per les nostres carreteres); sobre el consentiment contractual (ja el 6 de maig de 2010, les IA van fer 27.000 contractes borsaris en catorze segons, i van fer col·lapsar momentàniament Wall Street); la propietat intel·lectual (de qui és allò i qui respon del que es copia i enganxa des del Chatgpt, sobre la base del qual es fan informes, es prenen decisions polítiques, es redacten còmodament textos acadèmics o es fan treballs de classe?); etc.

El dubte que es planteja és si el nostre dret civil estarà a l'altura d'aquests reptes que sobrevenen a una velocitat inusitada. Pensem que, per una banda, a classe continuem explicant la importància del *pacta sunt servanda*, l'execució hipotecària, el règim de la LAU,³⁹⁶ els règims econòmics matrimonials abastament, la propietat privada, la propietat intel·lectual, etc.; tots, com ja hem exposat de forma resumida, clarament qüestionats. Per una altra banda, el Codi ha estat permeable a polítiques públiques que, de mica en mica, erosionen principis i drets que ens han acompanyat durant mil·lennis. Ho ha fet, tolerant que es reguli matèria civil en normes administratives o incorporant política al Codi mateix. No sé si això ens donarà gaire bons resultats. En ocasions, el nostre dret civil s'està complicant en excés, quan realment ha de ser el dret de les persones. Hauria de ser intuïtiu en l'aplicació i sensat en la comprensió i aplicació; alhora, hauria d'afavorir la nostra competitivitat nacional i internacional. No obstant això, el Codi hauria de fer un pas decidit per donar

392 Llei 11/2020, de 18 de setembre, de mesures urgents en matèria de contenció de rendes en els contractes d'arrendament d'habitatge i de modificació de la Llei 18/2007, de la Llei 24/2015 i de la Llei 4/2016, relatives a la protecció del dret a l'habitatge. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm. 8229 (21 de setembre de 2020).

393 Sentència del Tribunal Constitucional 37/2022, de 10 de març. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 84 (8 d'abril de 2022).

394 Sentència del Tribunal Constitucional 57/2022, de 7 de abril. 37/2022, de 10 de març. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 113 (12 de maig de 2022).

395 Sentència del Tribunal Constitucional 118/2022, de 29 de setembre. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 262 (1 de novembre de 2022).

396 Llei 29/1994, de 24 de novembre, d'arrendaments urbans. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 282 (25 de novembre de 1994).

resposta a les noves realitats, arriscant i innovant, però —em sembla— sense perdre els pilars centenaris que sostenen les nostres relacions juridicoprivades; és a dir, bàsicament, la nostra societat.

Vegem temàticament aquests reptes a continuació, sense entrar en detalls competencials.

2. Repte 1: la progressiva intromissió iuspublicista al dret civil de Catalunya

El dret civil defensa la llibertat dels individus davant els altres i davant el poder públic, independentment de quin marc polític o constitucional estigui vigent en cada moment. Així en reafirma la personalitat, el desenvolupament i la dignitat.

Fites històriques que ho avalen ens remunten a la Carta Magna de 1215,³⁹⁷ els escrits de Locke³⁹⁸ o les revolucions d'Estats Units d'Amèrica del Nord³⁹⁹ o França.⁴⁰⁰

Segons Larenz,⁴⁰¹ el dret privat és el que regula les relacions dels particulars entre ells mateixos sobre la base de la igualtat jurídica i l'autodeterminació. Segons Puig Brutau,⁴⁰² «La persona es el núcleo y el centro del Derecho civil, que parte del hecho de que el hombre, por su propia naturaleza, ha de configurar su existencia de manera libre y espontánea, en la medida compatible con el mismo derecho de los demás (...); i «(...) sólo cuando el ser humano está en condiciones de ejercer la [la autonomía de la voluntad] queda afirmada su personalidad, y por ello se trata de uno de los principios capitales del Derecho

397 «No sheriff or bailiff of ours, or other person, shall take the horses or carts of any freeman for transport duty, against the will of the said freeman (...); «Neither we nor our bailiffs shall take, for our castles or for any other work of ours, wood which is not ours, against the will of the owner of that wood».

398 «As much land as a man tills, plants, improves, cultivates, and can use the product of, so much is his property».

399 V esmena (1791) de la Constitució dels Estats Units d'Amèrica: «No person shall [...] be deprived of life, liberty, or property, without due process of law; nor shall private property be taken for public use, without just compensation».

400 Article 2 de la Declaració dels drets de l'home i del ciutadà: «La finalitat de qualsevol associació política és la protecció dels drets naturals i imprescriptibles de l'Home. Aquests drets són la llibertat, la propietat, la seguretat i la resistència a l'opressió».

401 Larenz, Karl; Macias-Picavea, Miguel Izquierdo. *Derecho civil. Parte general*. Madrid: Derecho reunidas, 1978, p. 3 i s.

402 Puig Brutau, José. *Fundamentos de derecho civil*. Tom preliminar. 2a ed. Barcelona: Bosch, 1989, p. 68.

privado». Castán⁴⁰³ es referia al fet que en el sistema de codis només intervé en la vida privada per assegurar el respecte dels bons costums i l'ordre públic o per completar o suplir la voluntat dels particulars. Més concretament, afirmava que La misión reservada al Derecho nuevo es conciliar el principio de libertad, cada vez más indispensable para facilitar el desenvolvimiento integral de las personalidad humana, con el de independencia y moral social [...] El ideal para nosotros, dentro del Derecho patrimonial, sería el reconocimiento y jerarquía de las propiedades individual, colectiva y jurídica, coadyuvando todas ellas al logro de la función social de la propiedad, y contrapesadas por el más perfecto funcionamiento de la responsabilidad de la persona, individual, colectiva y pública.

Castán va considerar que seria nefast que el dret civil sucumbís, ja que — agradi o no — ha estat sempre l'escut de l'individu contra els abusos de poder de les agrupacions.

Opinem, però, que al nostre dret civil veiem proliferar intromissions de caire públic d'intensitat incremental en les relacions privades, i som del parer que això s'hauria de revisar. Per exemple:

Article 541-2 del CCCAT (vs. article 348 del CCE): obligació que les facultats del dret de propietat (ús, gaudi, disposició, gravamen) s'exerceixin atenent-ne la funció social. El problema és determinar quin és el límit de la funció social, ja que és eteri i variable; i, si aquesta respecta, en cada cas, el contingut mínim del dret de propietat. Segons la STC 89/1994, del 17 març,⁴⁰⁴ Por ello, corresponde al legislador delimitar el contenido del derecho de propiedad en relación con cada tipo de bienes, respetando siempre el contenido esencial del derecho, entendido como reconocibilidad de cada tipo de derecho dominical en el momento histórico de que se trate y como posibilidad efectiva de realización de ese derecho.

Així, per exemple, el repte actual el representen els articles 10 i 11, en combinació amb l'article 7, tots de la Llei pel dret a l'habitatge.⁴⁰⁵ Comporten que s'equipari tot habitatge amb el sòl, amb l'aigua o amb les mines, i així el sostreuen del règim de propietat privada del Codi civil, sense cap compensació, quedant sota la tutela de l'Estat i sense que es respecti —a criteri nos-

403 Castán Tobeñas, José. «Hacia un nuevo derecho civil». *Revista General de Legislación y Jurisprudencia*. Vol. 82, núm. 163 (1933), p. 13 i s. ip. 45 i s.

404 Sentència del Tribunal Constitucional 89/1994, de 17 de març. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 89 (14 d'abril de 1994).

405 Llei 12/2023, de 24 de maig, pel dret a l'habitatge. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 124 (25 de maig de 2023).

tre— el contingut essencial del dret de propietat (vegeu les STC 227/1988,⁴⁰⁶ 204/2004⁴⁰⁷ i 112/2006;⁴⁰⁸ vegeu Nasarre Aznar⁴⁰⁹). L'article 541-2 del CCCAT afavoreix amb el redactat el reconeixement de cada vegada més limitacions socials de la propietat al nostre dret civil (vegem-ne exemples *infra*), que ningú no té clar com es defineixen ni on acaben.⁴¹⁰ L'article 348 del cce, en la redacció original, i també en l'actual des de 2021, és més ampli, durador i adaptable a qualsevol constitució amb independència que reconegui o no reconegui la funció social (el cce n'ha vistes tres: la de 1876, la de 1931 i la de 1978), i tant si hi ha constitució com si no n'hi ha (recordem el període 1939-1977), en garantir igualment un dret, el de propietat, íntimament lligat a la dignitat humana, a la igualtat i a la llibertat (vegeu STCs *infra*) i que preexisteix a l'existència de qualsevol estat, independentment de la vida política d'un país.

Article 621-46 del CCCAT vs. 111-6 del CCCAT, 1256 del CCE i 38 de la CE: rescissió per lesió objectiva. Quin és el fonament per permetre rescindir contractes onerosos pel mer fet que el valor de mercat de la prestació a rebre per qualsevol de les parts sigui inferior a la meitat sense cap al·lusió a l'estat de necessitat o altra consideració subjectiva? A més, aquesta disposició pot arribar a beneficiar també posicions jurídiques considerades més fortes que altres que s'han volgut protegir amb lleis especials, com és el cas dels arrendadors d'habitatges urbans, que s'adonen que cobren un lloguer pel seu pis molt per sota del preu de mercat i se'ls autoritza a rescindir.

Article 621-45 del CCCAT vs. 111-6 i 221-1 i s. del CCCAT, 1256 del CCE i 38 de la CE: introducció, en canvi, d'un avantatge injust subjectiu que pot donar lloc igual a la rescissió del contracte, si hi ha, per a una de les parts, dependència, confiança, vulnerabilitat, necessitat imperiosa, incapacitat de preveure les conseqüències dels seus actes, ignorància palesa o manca d'experiència, i l'altra part se n'ha aprofitat. Com es fonamenta que des del poder públic

406 Sentència del Tribunal Constitucional 227/1998, de 26 de novembre. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 312 (30 de desembre de 1998).

407 Sentència del Tribunal Constitucional 204/2004, de 18 de novembre. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 306 (21 de desembre de 2004).

408 Sentència del Tribunal Constitucional 112/2006, de 5 d'abril. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 110 (9 de de maig de 2006).

409 Nasarre Aznar, Sergio. «El Proyecto de ley de vivienda 2022». *Apuntes FEDEA 2022/11* (abril2022).

410 El dubte final és si realment pensen que la funció social de la propietat té algun límit. La proposta de Piketty (Piketty, Thomas. *Una breve historia de la igualdad*. Barcelona: Deusto, 2021), un dels seus màxim gurus, és clara: «La verdadera alternativa es el socialismo democrático, participativo y federal, ecológico y con mestizaje social (...) prolongación lógica de una corriente igualitaria que está en marcha desde finales del siglo XVIII (...)».

es pugui entrar en aquestes consideracions merament subjectives per establir l'eficàcia d'un contracte onerós, quan a la contrapart no li cal assistència per discapacitat o no és menor? Contribueix això a la claredat del nostre dret i la seguretat jurídica o afavoreix la litigiositat?

Article 623-61 de l'avantprojecte de llei català sobre el contracte d'arrendaments de 26 de juny de 2022:⁴¹¹ «(...) llevat que el contracte quedi subjecte a un règim legal de contenció de rendes (...)». Aquesta disposició es vol introduir al Codi civil en un context d'inconstitucionalitat de la Llei 11/2020 i, a nivell nacional i internacional, s'ha demostrat abastament la inconveniència d'aquesta mesura.⁴¹² De fet, les STC 132/2019 i 37/2022 van afirmar que la intromissió en el preu dels lloguers atempta contra el fonament mateix de qualsevol contracte; és a dir,

(...) el principio general de libertad que se deduce del artículo 10 ce, al consagrar el principio de la dignidad de la persona y del libre desarrollo de la personalidad, y del artículo 1.1 CE, que encuentra necesariamente su reflejo en el ámbito económico (...)»

(article 10 de la CE).

I, per una altra banda, veiem com hi ha matèria civil que es legisla per normes administratives. Així ha succeït amb un reguitzell de normes relacionades amb l'habitatge (competència autonòmica, segons l'article 148.1.3 de la CE i 47 i 137 de l'EAC), cada vegada més intrusives en les relacions privades. Si bé n'hi ha que són de naturalesa clarament administrativa (recàrrecs impositius, com ara la Llei 14/2015;⁴¹³ o sancions fins a 900.000 euros per a habitatges buits als articles 42.5, 118 i 123.1 de la Llei 18/2007;⁴¹⁴ —tot i que, amb aquestes mesures, no sé quin marge de llibertat de decisió li queda a un propietari), n'hi ha d'altres que tenen una naturalesa civil clara (drets de tanteig i retracte a favor de l'Administració per transmissió d'habitatges resultants d'execució

411 La documentació relativa a l'Avantprojecte es pot consultar a Avantprojecte de llei d'incorporació del contracte d'arrendament de béns al llibre sisè del Codi civil de Catalunya. Departament de Justícia, Drets i Memòria (gencat.cat)

412 Ho vam haver d'explicar a nivell divulgatiu a Nasarre Aznar, Sergio. «El control de la renta de los arrendamientos urbanos de vivienda en Cataluña: el riesgo de excluir a los ya excluidos». *Blog Hay Derecho* (28 d'octubre de 2020), disponible a <https://www.hayderecho.com/2020/10/28/control-renta-arrendamientos-urbanos-vivienda-cataluna-riesgo-excluir/>.

413 Llei 14/2015, de 21 de juliol, de l'impost sobre els habitatges buits, i de modificació de normes tributàries i de la Llei 3/2012. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm. 6919 (23 de juliol de 2015).

414 Llei 18/2007, de 28 de desembre, del dret a l'habitatge. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm. 5044 (9 de gener de 2008).

hipotecària, l'article 2 del Decret llei català 1/2015;⁴¹⁵ obligació de proposar lloguer social tant per adquisició resultant com abans de desnonaments, articles 5.1 i 5.2 de la Llei 24/2015 i la Llei 4/2016;⁴¹⁶ expropiació —«cessió obligatòria»— d'habitatges buits, articles 7 de la Llei 24/2015 i 16 de la Llei 4/2016).

Tot i que l'advocat de l'Estat va desistir en relació amb l'obligació de proposar lloguer social i l'expropiació d'habitatges buits a Catalunya, sí que hi va haver diverses sentències del Tribunal Constitucional, al llarg de 2018, sobre normes semblants a Extremadura, Navarra i Andalusia, dient que no eren mesures de dret civil. La STC 106/2018⁴¹⁷ (sobre la Llei 2/2017, d'habitatge d'Extremadura)⁴¹⁸ va afirmar que imposar sancions per habitatges buits «(...) no implica necesariamente una regulación que imponga el “deber de destinar de forma efectiva el bien al uso habitacional previsto en el ordenamiento jurídico” como configurador del real contenido esencial de aquel derecho». La STC 32/2018,⁴¹⁹ sobre l'andalusa,⁴²⁰ estableix que

(...) este tipo de previsiones autonómicas en que se establece el deber de destinar la vivienda de un modo efectivo a habitación, en la medida en que en el contexto normativo en que se inserta no se configura como real deber del propietario, sino como un objetivo que persigue el poder público mediante su política de vivienda, no puede afirmarse que forme parte del contenido esencial de ese tipo de derecho de propiedad.

I la STC 16/2018,⁴²¹ sobre la navarra,⁴²² que «Ello supone que el destino efectivo de la vivienda al uso residencial (...) no es un deber del propietario sino un objetivo que persigue el poder público mediante su política de vivien-

415 Decret llei 1/2015, de 24 de març, de mesures extraordinàries i urgents per a la mobilització dels habitatges provinents de processos d'execució hipotecària. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm. 6839 (26 de març de 2015).

416 Llei 4/2016, de 23 de desembre, de mesures de protecció del dret a l'habitatge de les persones en risc d'exclusió residencial. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm. 7226 (29 de desembre de 2016).

417 Sentència del Tribunal Constitucional 106/2018, de 4 d'octubre. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 264 (1 de novembre de 2018).

418 Llei 2/2017, de 17 de febrer, d'emergència social de l'habitatge d'Extremadura. *Diario Oficial de Extremadura*, núm. 37 (22 de febrer de 2017).

419 Sentència del Tribunal Constitucional 32/2018, de 12 d'abril. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 124 (22 de maig de 2018).

420 Llei 4/2013, d'1 d'octubre, de mesures per a assegurar el compliment de la funció social de l'habitatge. *Boletín Oficial de la Junta de Andalucía*, núm. 198 (8 d'octubre de 2013).

421 Sentència del Tribunal Constitucional 16/2018, de 22 de febrer. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 72 (23 de març de 2018).

422 Ley foral 24/2013, de 2 de juliol, de medidas urgentes para garantizar el derecho a la vivienda en Navarra. *Boletín Oficial de Navarra*, núm. 133 (12 de juliol de 2013).

da (...)» i que «[los preceptos impugnados] no prevén, ni siquiera de un modo tácito, que el deber de destinar la vivienda de un modo efectivo a habitación forme parte del contenido esencial de ese tipo de derecho de propiedad como manifestación de su función social». De manera que el Tribunal Constitucional va entendre que obligar els propietaris a ocupar efectivament un habitatge no és un deure del propietari i no va entendre que això vulneri el contingut essencial del dret de propietat, és a dir, que són meres polítiques d'habitatge, que es poden fer des de les comunitats autònomes, de manera que no es van veure vulnerats els articles 149.1.1 ni 149.1.8 de la CE, inclosa la competència estatal exclusiva en dret civil. Però, com hem assenyalat més amunt, d'aquestes sentències, el legislador estatal vol evolucionar als articles 10 i 11 de la Llei pel dret a l'habitatge, que es desenvolupen, paradoxalment, per la competència estatal en dret civil (df 7a.2 de la Llei pel dret a l'habitatge) amb la finalitat que sigui l'Estat qui controli la tinença de tots els habitatges i estipuli què s'hi pot fer i què no s'hi pot fer. Per exemple, l'article 11 diu que (...) el derecho de propiedad de la vivienda queda delimitado por su función social y comprende los siguientes deberes: (...) a) Uso y disfrute propios y efectivos de la vivienda conforme a su calificación, estado y características objetivas, de acuerdo con la legislación en materia de vivienda y la demás que resulte de aplicación, garantizando en todo caso la función social de la propiedad (...).

Per tant, és obligatori —ara civilment— ocupar l'habitatge, de manera que qualsevol negoci o dret que s'hi desenvolupi o exerceixi sense que impliqui necessàriament ocupar-lo (i fruir-ne) un mateix («*propios*»), en nom del compliment de la funció social de la propietat, es pot considerar nul.

I sobre l'evolució dels drets de tanteig i retracte, hem vist fa poc com la recent Llei 1/2023⁴²³ no va incorporar que les comunitats de propietaris veïes sin reforçada la seva possible acció de desnonament contra els *okupes* (l'article 553-40 bis de la Proposició de llei 202-00056/13⁴²⁴ va resultar fallit). L'acció només es dona als municipis que políticament ho vulguin fer en lloc dels propietaris de pisos okupats que no actuïn i, de passada, aquests municipis poden expropiar («adquirir temporalment») l'ús dels habitatges afectats. Aquesta llei

423 Llei 1/2023, de 15 de febrer, de modificació de la Llei 18/2007, del dret a l'habitatge, i del llibre cinquè del Codi civil de Catalunya, relatiu als drets reals, en relació amb l'adopció de mesures urgents per a afrontar la inactivitat dels propietaris en els casos d'ocupació il·legal d'habitatges amb alteració de la convivència veïnal. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm. 8857 (17 de febrer de 2023).

424 Proposició de llei d'adopció de mesures urgents enfront la inactivitat de la propietat en cas d'ocupació il·legal d'habitatges amb alteració de la convivència veïnal.

comença clamant precisament l'article 541-2 del CCCAT, sobre la funció social de l'exercici dels drets, amb la conclusió que «Per tant, el poder legislatiu està legitimat per crear i determinar límits i restriccions al domini sempre que responguin a la utilitat social dels béns», la qual cosa —com hem vist— no és certa, perquè no es diu res sobre el respecte al contingut mínim (vegeu també l'article 1 del protocol 1 de la CEDH)⁴²⁵. A parer nostre, aquesta norma, per una banda, relaciona incorrectament la inacció del propietari per desnonar okupes en certes circumstàncies (alteració de la convivència, ordre públic o perill per a la seguretat o la integritat de l'immoble) amb l'incompliment de la funció social de la propietat sobre el seu immoble (article 5.2 g) de la Llei 18/2007). I entenem que és així perquè els problemes de convivència d'una comunitat de propietaris són propis de les relacions de veïnatge i no de la funció social, tal com va establir la STC 301/1993⁴²⁶ en relació amb l'article 19.1 de la Llei de propietat horitzontal:⁴²⁷

Dados los términos en los que se plantea la presente cuestión de inconstitucionalidad, para su resolución no resulta necesario abordar de forma genérica el estudio de los límites del derecho a la propiedad privada. Basta con señalar que el artículo cuestionado (19.1 LPH) se refiere a un tipo de propiedad, el de la propiedad horizontal, en el que la necesidad de compaginar los derechos e intereses concurrentes de una pluralidad de propietarios y ocupantes de los pisos justifica, sin duda, la fijación, legal o estatutaria, de específicas restricciones o límites a los derechos de uso y disfrute de los inmuebles por parte de sus respectivos titulares.

Per l'altra banda, una qüestió que hauria de quedar entre privats (article 553-40 del CCCAT: alterar la convivència i perill per a l'immoble; alterar l'ordre públic, sense sentència judicial i a criteri polític d'un consistori municipal... És suficient per desnonar uns okupes?) es fa pública, i l'Administració local —si políticament li quadra— ho aprofita per actuar per compte propi, multar el propietari (que hagi romàs inactiu) i expropiar-li l'ús de l'habitatge durant set anys (article 118.7 de la Llei 18/2007).

Altres exemples d'aquest fenomen són:

⁴²⁵ Instrument de ratificació del protocol addicional al Conveni per a la protecció dels drets humans i de les llibertats fonamentals, fet a París el 20 de març de 1952. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 11 (12 de gener de 1991).

⁴²⁶ Sentència del Tribunal Constitucional 301/1993, de 21 d'octubre. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 268 (9 de novembre de 1993).

⁴²⁷ Llei 49/1960, de 21 de juliol, sobre propietat horitzontal. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 176 (23 de juliol de 1960).

En primer lloc, l'article 5.e) de la LAU (introduït per la Llei 4/2013⁴²⁸ i que ha detonat un seguit de lleis de turisme a comunitats autònomes sense dret civil propi) i 623-37.a) de l'Avantprojecte de llei sobre el contracte d'arrendaments de 26 de juny de 2022. La regulació de l'ús i gaudi dels habitatges d'ús turístic s'ha «administrativitzat» (sancions, prohibicions, etc.) i s'inclou en la normativa sectorial de dret públic d'aquesta matèria. S'ha d'acceptar que les facultats del domini dels habitatges donats en arrendament turístic o parts dels habitatges mateixos (per exemple, llars compartides) quedi en l'àmbit del dret administratiu? Acceptem sense objeccions que un batlle pugui concedir o retirar llicències, segons criteris purament polítics, a un propietari perquè pugui utilitzar o no el seu habitatge o part de l'habitatge mateix per a turisme?⁴²⁹

En segon lloc, hi ha l'article 46 del Reial decret llei 6/2022,⁴³⁰ que fixa un màxim en l'actualització dels arrendaments urbans del 2%, diferent del de l'article 18 de la lau, per una qüestió conjuntural exigida per Hisenda per contribuir a abaixar la inflació que, de moment, s'allarga fins al 31 de desembre de 2023 (Reial decret llei 20/2022). És a dir, es tracta d'una norma merament de finances públiques que s'aplica per controlar la pujada dels preus, té caràcter d'expropiació sense compensació, altera una norma civil i ni tan sols és política d'habitatge.

Una via alternativa de distribuir el domini, sense expropiar-lo ni controlar-lo des del poder públic, superant l'acumulació de la riquesa i les desigualtats, la va iniciar —encertadament, a parer nostre— el Codi civil de Catalunya, que, per mitjà de la Llei 19/2015,⁴³¹ va introduir la propietat temporal i compartida per a tots els béns immobles (especialment l'habitatge) i béns mobles identificables. Recordem que la STC 95/2017⁴³² va validar la propietat temporal (la compartida no es va recórrer), i en va reafirmar la finalitat socioeconòmica:

428 Llei 4/2013, de 4 de juny, de mesures de flexibilització i foment del mercat del lloguer d'habitatges. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 134 (5 de juny de 2013).

429 Si es vol justificar com a política d'habitatge, els estudis són contradictoris sobre fins a quin punt els habitatges turístics afecten l'assequibilitat dels mateixos quan tinguin finalitat residencial (Nasarre Aznar, Sergio. *Los años de la crisis de la vivienda*. Ob. Cit.).

430 Reial decret llei 6/2022, de 29 de març, pel qual s'adopten mesures urgents en el marc del Pla nacional de resposta a les conseqüències econòmiques i socials de la Guerra d'Ucraïna. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 76 (30 de març de 2022).

431 Llei 19/2015, del 29 de juliol, d'incorporació de la propietat temporal i de la propietat compartida al llibre cinquè del Codi civil de Catalunya. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm. 6927 (4 d'agost de 2015).

432 Sentència del Tribunal Constitucional 95/2017, de 6 de juliol. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 191 (11 d'agost de 2017).

Apreciamos aun otro paralelismo, pues en uno y otro caso, enfiteusis y propiedad temporal, la adopción de instituciones que representan en su estructura un dominio dividido es la realización de un fin de carácter socioeconómico como es facilitar el acceso a la propiedad, en la enfiteusis a la propiedad inmobiliaria mientras en la propiedad temporal es el acceso a la vivienda.

3. Repte 2. La tecnologia

La influència de la tecnologia, tant en la persona com en les coses (*proptech: property & technology*), mereix un estudi detingut sobre com el nostre dret civil hi ha de reaccionar o, fins i tot, preveure'n el efectes, avançar-s'hi.

Apriorísticament, apuntaré tres àmbits que, per a nosaltres, són font d'especial preocupació, per la rellevància o per la immediatesa: la neurotecnologia, la intel·ligència artificial (IA) i els mons virtuals.

a) Avenços en la neurotecnologia. La necessitat de protecció del «jo»
Ja hem esmentat al primer punt la importància crucial que la protecció de l'individu i de la seva llibertat i dignitat hauria de tenir per al dret.

Ara com ara, tot i que no defineix «persona física», l'article 211-1 del CCCAT sí que entén que la «personalitat civil» li és inherent des que neix i s'extingeix amb la mort. El problema que els avenços neurotecnològics (una tecnologia que interactua i afecta el cervell) ens plantegen és que, potser, no és tan clar què és persona ni qui ho és, ni si ésser-ne comença necessàriament amb el naixement i acaba necessàriament amb la mort. Breument, hi ha diverses vies per les quals la neurotecnologia està afectant la persona i que fan necessaris els «drets neuronals» (*neuro-rights*), tal com defensa Yuste (2021).⁴³³ La primera via són implants neuronals (neurotecnologia invasiva), en principi amb finalitats terapèutiques per ajudar a persones amb certes deficiències (per exemple, motors), però que poden afectar el «jo» de manera que, després de certes intervencions al cervell, les persones poden «canviar», ja no ser les mateixes.⁴³⁴ La segona via és que la neurotecnologia invasiva, en un segon

⁴³³ Yuste, Rafael [et al.]. «It's Time for Neuro-Rights. New Human Rights for the Age of Neurotechnology». *Horizons* (Hivern 2021), p. 154-165.

⁴³⁴ Entrevista a Rafael Yuste a *XL Semanal* (19 de desembre del 2021): «Hay evidencias de que a algunos pacientes a los que se les coloca el electrodo en el sitio equivocado o se les estimula más de lo debido les cambia la personalidad». «A veces los familiares del paciente van al médico y le preguntan qué le están haciendo al abuelo, porque cada vez que se enciende el dispositivo se convierte en otra persona. Y hay casos muy com-

moment, per crear éssers humans amb «més capacitats» (superhumans). Així, ja estem parlant dels primers casos de cíborgs, o sigui, humans millorats amb tecnologia. Són diferents dels xenobots, que també es convertirien en un altre *tertium genus*, ja que són les primeres màquines «orgàniques». I la tercera via és que, tant amb tècniques invasives com amb tècniques no invasives (accessoris connectats) ja és possible accedir als pensaments de les persones i, fins i tot, manipular-los. Tal com comenta Yuste⁴³⁵, «For the first time in history, we are facing the real possibility of human thoughts being decoded or manipulated using technology».

Considerem que el dret civil s'hauria d'avançar a aquestes situacions i aclarir almenys dues qüestions. Primera: Què o qui és el jo, és a dir, la persona física? Ho són o no els superhumans o els cíborgs? Què són jurídicament els xenobots? (Són com animals o més aviat com els robots dotats amb ia que veiem més avall?). Segona: si, arrel d'una intervenció neuronal, neix una altra persona física (per exemple, un altre jo alterat o millorat) que mai no hauria fet un determinat

Negoci (límits de la retroactivitat, dels negocis de tracte continuat, prescripció i caducitat, desistiments, etc.; i, a més, si la privacitat mental ja no està assegurada amb la neurotecnologia, com sabré llavors que una decisió —voluntat interna— és realment meva?) o, des de la Llei 4/2023, voldria ser d'un altre gènere o tenir un altre nom, o no s'hauria casat amb aquella persona (règim anàleg al declarat mort?), etc., s'haurien d'adaptar les normes civils per acomodar-les a la nova situació? L'article 212-7 del CCCAT així sembla exigir-ho, però no diu com i de quina manera conciliar-ho amb la seguretat jurídica i la resta de l'ordenament: «La lliure decisió de les persones és determinant en les qüestions que puguin afectar llur dignitat, integritat i benestar físic i mental i, en particular, pel que fa al propi cos i a la salut reproductiva i sexual (...)».

Tant motiu de preocupació per al dret civil haurien de ser aquests «renaiements» o «milllores» dels éssers humans com el fet que s'estigui investigant com perpetuar el «jo» més enllà de la mort, cosa que, fins ara, i de moment, és ciència ficció.⁴³⁶ Parlem, especialment, de la perpetuació artificial del «jo»

plicados en que al paciente le gusta más su nuevo yo. Tenga en cuenta que la conciencia del yo, la identidad personal, está generada por el cerebro».

435 Yuste, Rafael [et al.]. «It's Time for Neuro-Rights... Ob. Cit.

436 Vegeu, especialment, la sèrie *Upload* (<https://www.filmafinity.com/es/film767847.html>) i l'episodi «San Junipero» de la sèrie *Black Mirror* (<https://www.filmafinity.com/es/film428557.html>).

o transhumanisme, «pujant» les nostres ments a un servidor informàtic. Però també dels altres «jo» (avatars), que poc tenen a veure amb el «jo» físic, però on probablement estats i grans companyies volen que, en pocs anys, passem bona part del nostre temps quan els metaversos estiguin completament desenvolupats i molts milions de persones no tinguin res a fer o a aportar, probablement degut a l'evolució de la ia mateixa i al creixent procés de robotització⁴³⁷.

b) La intel·ligència artificial (1A)

Bé, el repte que acabem de veure té una base de transformació, canvi o «evolució» de l'ésser humà. Però el repte que ara ens ocupa té a veure amb el naixement d'una intel·ligència que ja competeix i supera la humana en alguns àmbits: la intel·ligència artificial.

Atès que ja hi ha diversos treballs sobre la matèria i el que aquesta representa per al dret civil,⁴³⁸ no volem allargar-nos. Ens centrarem només en tres qüestions en què – ens sembla – hi ha certa urgència a regular. Primer, hauríem de ser coherents. I, si ja fa anys que considerem els animals un *tertium genus* al Codi civil de Catalunya (article 511-1.3, «Els animals, que no es consideren coses», que, per la via de l'article 511-3 del Projecte de llei d'actualització, incorporació i modificació de determinats articles del Codi civil de Catalunya⁴³⁹ evolucionaria a «1. Els animals són éssers vius amb sensibilitat física i psíquica que han de ser cuidats i tractats conforme aquesta condició i a la seva espècie i natural destinació. S'ha de procurar el benestar de l'animal»), i, recentment al codi civil espanyol⁴⁴⁰ (article 333 bis.1 del CCE, introduït per la Llei 17/2021⁴⁴¹, «Los animales son seres vivos dotados de sensibilidad»), la ia, que té una capacitat d'interacció i de presa de decisions molt superior als animals, també hauria de tenir un tracte diferenciat, allunyat del de les coses ordinàries; potser donant-li personalitat jurídica pròpia. Tinguem present que, per Llei 19/2022,⁴⁴² ja es va atorgar personalitat jurídica al Mar Menor

⁴³⁷ Ho vaig desenvolupar periodísticament a «La silla gamer definitiva». *Diari de Tarragona* (30 de desembre de 2021), que es pot trobar a <https://www.diaridetarragona.com/opinion/la-silla-gamer-definitiva-20211230-0019-HHDT202112300019>.

⁴³⁸ Vegeu, per exemple, Chesterman, Simon. *We, the Robots?*. Cambridge: Cambridge University Press, 2021.

⁴³⁹ Butlletí Oficial del Parlament de Catalunya, núm. 457 (19 de desembre de 2022), p. 18-43.

⁴⁴⁰ Reial decret de 24 de juliol de 1889 pel qual es publica el Codi civil. *Gaceta de Madrid*, núm. 206 (25 de juliol de 1889).

⁴⁴¹ Llei 17/2021, de 15 de desembre, de modificació del Codi civil, la Llei hipotecària i la Llei d'enjudiciament civil, sobre el règim jurídic dels animals. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 300 (16 de desembre de 2021).

⁴⁴² Llei 19/2022, de 30 de setembre, per al reconeixement de personalitat jurídica a la llacuna del Mar Menor i la seva conca. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 237 (3 d'octubre de 2022).

i se'l va reconèixer com a subjecte de drets (article 1). D'aquesta decisió, en depenen les altres dues consideracions que esmentem a continuació.

Segon: resoldre la responsabilitat civil per danys (qui, quan, *quantum*, assegurances, etc.), contractuals i extracontractuals, de les decisions preses pels algorismes que regeixen les ia.

Tercer: resoldre la propietat intel·lectual de les obres (textos, art, música) dutes a terme per les ia. És a dir, el Codi civil de Catalunya hauria decidir si són éssers amb personalitat jurídica i, fins i tot, capacitat d'obrar (subjectes de dret) i, per tant, les obres són seves; o són només coses (objectes de dret) i, per tant, meres eines en mans dels seus usuaris (o propietaris?), els quals obtindrien la titularitat (autoria, beneficis i responsabilitats) de les obres mateixes.

c) Els mons virtuals

Ja ens hi hem referit breument en parlar dels «jo» virtuals (avatars). Però, si finalment moltes persones físiques (humans) acaben «vivint» al metavers (a temporades o per sempre), les implicacions personals i patrimonials dels avatars transcendiran els mers negocis d'objectes virtuals als jocs de rol massius en línia actuals o a les negociacions especulatives (tot i considerar-se, paradoxalment, com a «economia col·laborativa») actuals en criptomonedes. Estarem disposats a suportar atacs contra l'honor, la intimitat i la pròpia imatge dels nostres avatars? O a acceptar que no es respectin els pactes a què l'avatar arribi amb altres? O a admetre que ens entrin a la casa virtual sense permís o se'ns enduguin coses «nostres»? I, això, pels motius següents: la combinació entre la tecnologia de cadena de blocs amb què es poden emetre criptovalors (*tokens*) digitals únics i negociats automàticament a través de contractes intel·ligents ha aconseguit crear veritables mercats virtuals (com ara els de criptovalors no fungibles (*tokens*), nft), molts gamificats seguint els gustos de la generació mil·lenial i z que, probablement, encara guanyaran en importància quan es desenvolupin els metaversos permanents (el que vol ser meta, per exemple; <https://about.meta.com/es/>) o la realitat augmentada ens envolti (la crisi dels microxips, de materials, d'energia i d'inflació que arrosseguem des de finals de 2021 impedeix el desenvolupament complet d'ulleres i de xarxes 5g i de servidors que ens permetin dur sempre al damunt el metavers⁴⁴³). Això planteja interrogants: Podré garantir amb hipoteca els préstecs per comprar

443 Vegeu aquest darrer model fins al moment (<https://dplnews.com/xiaomi-revela-gafas-de-realidad-aumentada-con-una-pantalla-de-nivel-retina/>) desenvolupat per Xiaomi, empresa xinesa.

parcel·les a Decentraland (<https://decentraland.org>)? Com es garantirà, legalment, que una eina, una arma o un vestit virtual pugui passar d'un món a un altre segons el criteri del seu propietari? La regla serà la mateixa per a un matrimoni celebrat en cadena de blocs, és a dir, continuaré casat amb el mateix avatar a l'altre metavers? Com seran les relacions paternofilials i familiars entre avatars? Seran una mera rèplica de la «vida real» o se'n podran crear de noves? Què succeeix amb els béns adquirits si una plataforma deixa d'existir?

Això ens porta a recordar que, d'acord amb nostre dret, hi ha diverses menes de criptovalors (*tokens*): els que fan funcions de moneda (*currency tokens*); els que són crèdits amb certs privilegis (*security tokens*); els que són títols valors impropis (*utility tokens*), o els que representen digitalment béns físics (*asset-backed tokens*) o són béns digitals autònoms (molts *nft*).⁴⁴⁴ I cadascun mereix un tractament legal diferent. Així es podrien resoldre òptimament els casos reals següents: com protegir els dissenys dels vestits virtuals de núvia de Pronovias al metavers?⁴⁴⁵ O com determinar si les versions digitals al metavers de cinc quadres reals —per exemple, de Miró i de Tàpies— propietat de Mango al seu espai virtual, són els mateixos quadres o són béns diferents?⁴⁴⁶

I, tot i que aquest immens mercat digital ja s'està desenvolupant, ni la seva garantia ni la seva publicitat s'ajusten a cap dret civil, sinó que s'ajusten a la *lex chryptographica*, una *algocracy* que, seguint postulats *cyberpunks* i *cypherpunks*, vol fugir, per principi, d'institucions establertes, entre les quals hi ha el dret civil. Considerem, al contrari, que aquest mercat no pot escapar de la regulació civil i que, en darrera instància, en cas de conflicte, s'acut als tribunals ordinaris (article 24.1 de la CE), on el dret civil s'aplicarà, almenys, com a dret supletori (article 111-4 del CCCAT).

4. Repte. 3. Simplificació de la negociació

Menys és més. Hem començat l'article recordant que el dret civil és el dret de les relacions (personals, familiars i patrimonials) entre les persones. Considerem que és molt important que aquest dret es mantingui tant senzill com sigui

444 Nasarre Aznar, Sergio. «Naturaleza jurídica y régimen civil de los *tokens* en *blockchain*». A: García Teruel, Rosa Maria (Coord.). *La tokenización de bienes en blockchain: Cuestiones civiles y tributarias*. Cizur Menor: Thomson Reuters Aranzadi, 2020.

445 <https://elpais.com/economia/negocios/2022-11-13/la-moda-se-protege-de-las-falsificaciones-en-el-metaverso.html>.

446 <https://www.expansion.com/empresas/2022/07/29/62e2e152468acbf85c8b467f.html>

possible, perquè el control el retinguin els ciutadans (que sàpiguen què és pot fer i què no es pot fer i quins drets i obligacions els corresponen davant una circumstància determinada), sense complexitats innecessàries o regulacions fruit de digressions doctrinals saberudes. Però em fa l'efecte que, de vegades, les coses es compliquen massa, i això resta llibertat d'actuació i seguretat jurídica a l'actuació dels individus.

Proposem àrees per poder anar avançant en la simplificació:

a) L'etern candidat: els patrimonis fiduciaris

Juntament amb els juristes Antoni Bosch, Sergio Cámara i Esther Arroyo, vam treballar una proposta de regulació dels patrimonis fiduciaris per al dret civil de Catalunya, que vam deixar enllestida el 2006, però que es va abandonar.

Els patrimonis fiduciaris, tal i com els vam preveure, comportaven una simplificació i més garanties per als negocis que necessiten diferenciar clarament entre gestió i benefici, com és el cas de la successió d'empreses familiars, el control dels emissors de valors negociables, la custòdia del territori o la gestió de patrimonis separats. Alhora, una regulació paraigües i polivalent dels patrimonis fiduciaris donaria coherència i base per a una multitud de «criptofidúcies» vigents a Catalunya com, per exemple, el patrimoni de les persones amb discapacitat, els fons de pensions, les SOCIMI, els fons d'inversió, els fons de titulització d'actius, etc. Mentre, aquesta regulació marcaria una diferència substancial amb la resta de l'Estat, ja que els patrimonis fiduciaris, al crear noves oportunitats i estructures comercials, serien un atractiu per a inversions tant nacionals com internacionals.

b) Manca de garanties reals flexibles, més polivalents

A alguns ens va sorprendre la desaparició poc raonada de la penyora flotant al llibre cinquè del CCCAT el 2006, mentre que sí es regulava a la Llei 22/1991.⁴⁴⁷ Però ara, gratament, veiem que es vol recuperar a l'article 569-14.3 del CCAT del Projecte de Llei de 19 de desembre de 2022.

No obstant això, aleshores hauria estat interessant plantejar-se regular la hipoteca independent (o, millor dit, contractualment dependent), seguint nombrosos treballs doctrinals i informes internacionals (el darrer, en forma

⁴⁴⁷ Llei 22/1991, de 29 de novembre, de garanties possessòries sobre cosa moble. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm. 1530 (16 de desembre de 1991).

d'eurohipoteca, de la European Commission),⁴⁴⁸ superant les formes hipotecàries flexibles de la Llei 41/2007,⁴⁴⁹ i donant al consumidor la possibilitat d'escollir i de negociar i renegociar crèdits amb el seu dret real d'hipoteca.

c) Augment progressiu de la complexitat Per posar-ne exemples:

—Tendència a requerir forma i llistats de contingut obligatori mínim a determinats contractes. Per exemple, compravenda: article 621-20 del CCCAT (molts detalls per a la conformitat: empaquetat, actualitzacions, etc.) vs. article 621-7 (senzill en l'obligació d'informació precontractual); també als arrendaments d'habitatge, articles 623-5 i 39 de l'Avantprojecte de llei català sobre el contracte d'arrendaments de 26 de juny de 2022 vs. llibertat de forma de la lau, la qual protegeix els més vulnerables (que es poden acollir a les proteccions de la lau tot i no tenir contracte escrit ni amb contingut mínim).

—Barreja de regles generals i excepcionals per a determinats béns (per exemple, compravenda de béns immobles) o persones (consumidors).

—Qüestions fins ara resoltes que ara es resolen amb dificultats; per exemple, la prescripció o caducitat de l'acció hipotecària (article 122-1 del CCCAT vs. 121-8.2).

—Negocis que abans es podien fer, i de què ara es dubta de si es poden fer o no; per exemple, dubte de si el pacte fiduciari es vàlid a Catalunya, de si ara és obligació essencial del venedor transmetre el domini (article 621-1 del CCCAT vs. sts de 31 d'octubre de 2012).⁴⁵⁰

—Innovacions legals que duren poc (per exemple, la darrera reforma de la compravenda de 2017: massa detalls que, a més, van canviant; reformada per Decret llei 27/2021 a causa de directives europees:⁴⁵¹ presumpció de la no conformitat de sis mesos en consum a dos anys general; desaparició del mínim de dos mesos per declarar la no conformitat en relacions de consum: ara és al més aviat possible; s'afegeixen les actualitzacions, etc.).

448 AAVV. Study on switching of financial services and products. Luxemburg: Publications Office of the European Union, 2019.

449 Llei 41/2007, de 7 de desembre, per la qual es modifica la Llei 2/1981, de 25 de març, de regulació del mercat hipotecari i altres normes del sistema hipotecari i financer, de regulació de les hipoteques inverses i l'assegurança de dependència i per la qual s'estableix determinada norma tributària. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 294 (8 de desembre de 2007).

450 Sentència del Tribunal Suprem 648/2012, de 31 d'octubre de 2012 (roj: sts 7507/2012).

451 Decret llei 27/2021, de 14 de desembre, d'incorporació de les directives (ue) 2019/770 i 2019/771, relatives als contractes de subministrament de continguts i serveis digitals i als contractes de compravenda de béns, al llibre sisè del Codi civil de Catalunya. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm 8564 (16 de desembre de 2021).

5. Repte 4. Adaptació als canvis i reptes socials

5.1 El dret civil i els ods 2030⁴⁵²

El dret civil ha de participar del reptes que mundialment ens hem marcat per a les properes dècades i que es resumeixen en els ods de Nacions Unides per a 2030.⁴⁵³ No els podem deixar en mans, només, de l'acció pública i del dret administratiu i penal. Hi tenim molt a dir si entenem que, per aconseguir-los, és millor a través del pacte i l'acord que a través de la imposició i la sanció.

Així, per exemple, per a 2050 es preveu que dos terços de la població mundial resideixi en ciutats, i això incrementarà els problemes que l'imparable procés d'urbanització que ens afecta des de fa dècades comporta. Entre els problemes, hi ha el de l'assequibilitat per accedir a l'habitatge i mantenir-lo. Dels aspectes que s'estan estudiant des del dret civil, un és la diversificació de les formes de tinença de l'habitatge, l'afavoriment de la cohesió territorial i les polítiques d'habitatge a través de lleis civils. En això darrer, per exemple, en l'àmbit de la propietat horitzontal, seria plantejable dotar les comunitats de propietaris de personalitat jurídica per afavorir l'obtenció de préstecs per a la rehabilitació, afavorir l'ús de les noves tecnologies per millorar-ne l'organització i gestió, crear xarxes de solidaritat per donar suport a les persones grans (en una societat cada vegada més envellida) i a les persones amb discapacitat i amb vulnerabilitat econòmica, dotar de recursos més eficaços contra la morositat seguint la recent Llei estatal 10/2022⁴⁵⁴ per la qual s'incrementen els interessos moratoris i es pot prohibir l'accés als serveis comuns (ja que només al 24% de les comunitats de propietaris no hi ha morositat, segons un estudi que vam fer des de la Càtedra unesco d'Habitatge) i esmerçar recursos per reduir la conflictivitat intracomunitària (al 43% de les comunitats hi ha conflictes; 80.000 sentències el 2015, però al 44% de les comunitats només es fa una reunió anual).

452 Objectius i metes de desenvolupament sostenible de les Nacions Unides per al 2030 (<https://sdgs.un.org/es/goals>)

453 <https://sdgs.un.org/es/goals>.

454 Llei 10/2022, de 14 de juny, de mesures urgents per impulsar l'activitat de rehabilitació edificatòria en el context del Pla de recuperació, transformació i resiliència. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 142 (15 de juny de 2022).

5.2 Què fem amb la família?

Un altre repte, com hem comentat a la introducció, són les relacions familiars. Ateses les dades que hem aportat, ens sembla que hi ha qüestions que haurien de merèixer una discussió oberta: Ara com ara, té sentit continuar mantenint tal com està la prestació compensatòria, o aquesta hauria de ser ja clarament només per aliments? Té sentit mantenir la regulació de les parelles estables que van sorgir quan algunes persones no es podien casar i ara tothom ho pot fer (i no ho fa)? Aquesta regulació desincentiva tant els matrimonis com les relacions absolutament lliures sense cap lligam ni compromís patrimonial més enllà de dos anys o la sobrevida de fills? O, tal com va tot, al contrari, haurien de tenir més rellevància els «*perrhijos*» per entendre que hi ha «parella estable» (vegeu l'article 90.1 del CCE segons la Llei 17/2021, sobre els acords «gravemente perjudiciales para el bienestar de los animales de compañía»)?

A més, caldria ampliar a altres composicions les relacions convivencials d'ajuda mútua? (article 240-1 i s. del CCCAT). Per exemple, al concepte de «grups bombolla» de la covid-19 o a veïns amb finalitats d'assistència comunitària a les persones grans o amb discapacitat, com hem esmentat, o entre famílies que conviuen forçosament en diverses habitacions d'un pis (infrahabitatge), etc.

I, finalment, la discussió sobre les legítimes (manteniment, més facilitat per desheretar o completa desaparició) que, a criteri nostre, forma part d'una discussió més àmplia, com és la conveniència que existeixi l'herència i la seva concentració. Per una banda, hi ha el qüestionament creixent per part de certs polítics i sectors socials del dret a l'herència (article 33.1 *in fine* de la CE), que consideren que és font de desigualtats econòmiques i socials.⁴⁵⁵ Amb cada cop menys fills, tenim un risc de concentració de propietats immobiliàries en poques mans per a les properes dècades, tal com adverteix el Govern espanyol (2021), al capítol VI.⁴⁵⁶

Per l'altra banda, si el dret a l'herència no es deroga, la llegítima curta catalana és més convenient perquè la propietat es centri més en mans de l'he-

⁴⁵⁵ Tot i que els treballs acadèmics arriben a conclusions dispars, com fan constar Palomino, Juan C. [et al.]. «Wealth inequality, intergenerational transfers, and family background». *Oxford Economic Papers*, 74(3) (2022), p. 643-670, tot i que ells conclouen que «The combined contribution of intergenerational transfers and family background to wealth inequality is sizeable in the four countries, ranging from 36% in Great Britain to 49% in the usa».

⁴⁵⁶ España 2050. *Fundamentos y propuestas para una estrategia nacional de largo plazo*. Madrid: Oficina Nacional de Prospectiva y Estrategia, 2021.

reu, i així s'aprofiten els avantatges de l'acumulació de capital (per exemple, economia d'escala)? O bé, en un món desigual, és millor decantar-se per una més gran distribució forçosa de l'herència i així evitar tanta concentració? En la proposta de reforma de l'article 451-17 del CCCAT, el Projecte de llei de 19 de desembre de 2022 sembla decantar-se per ampliar les causes de desheretament incloent-hi el maltractament psicològic, i així s'afavoreix la concentració en l'hereu; o, a l'article 451-20 del CCCAT, sembla decantar-se per introduir una inversió de la càrrega de la prova, amb la qual cosa s'obliga el desheretat a provar que efectivament hi havia relació familiar amb el causant per poder obtenir la llegítima.

5.3 L'ensenyament i la recerca del dret civil

Com alguns dels punts que hem vist fins ara, aquest possiblement també mereix un article específic. Però aquí simplement cal recordar Ramió,⁴⁵⁷ que va augurar fa poc que en els propers vint anys possiblement desapareixeran el 90% de les universitats actuals (no em sembla, tampoc, que la nova *losu*⁴⁵⁸ ho arregli); o recordar Arruñada,⁴⁵⁹ qui sovint, amb importants arguments, en qüestiona l'eficàcia per assolir els seus objectius.

Considero que, molts dels que som professors, notem aules progressivament buides, poca lectura per part dels estudiants i resultats acadèmics modestos. Com a alternativa, en una disciplina com la nostra, és cada vegada calen més l'ús intensiu d'audiovisuals, la gamificació, els diagrames i, en general, les noves tecnologies.⁴⁶⁰ Això ha d'anar acompanyat d'una recerca aplicada, interdisciplinària (amb altres ciències socials o altres àmbits del coneixement)⁴⁶¹ basada en evidències, que resolgui problemes reals i vagi acompanyada de transferència per demostrar el seu interès i utilitat pràctica a la societat, com correspon a tota recerca pública.

457 <https://www.elpuntavui.cat/societat/article/16-educacio/2215322-d-aqui-a-20-anys-desapareixeran-el-90-d-universitats.html>

458 Llei orgànica 2/2023, de 22 de març, del sistema universitari. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 70 (23 de març del 2023).

459 <https://theobjective.com/elsubjetivo/opinion/2023-02-26/graduados-arrepienten-universidades/>.

460 Així hem dissenyat el European Housing Studies Course (<https://www.housingstudies.eu>), resultat del projecte europeu Housing+ (<https://www.housingplus.eu>).

461 Vegeu l'article Font, Lluc [et al]. «Socially disruptive periods and topics from information-theoretical analysis of judicial decisions». *EPJ Data Science*, 12 (2023). <https://doi.org/10.1140/epjds/s13688-022-00376-0>, fruit de la col·laboració entre físics i juristes.

6. Conclusió

Veig, en el futur del nostre dret civil en els aspectes patrimonials, un risc, ara incipient, d'una intromissió cada vegada més intensa del dret públic en les relacions privades. Amb la necessitat — que comença a ser urgent — d'afrontar els nous reptes relacionats amb la revolució tecnològica que afecta tant a béns com a persones, que s'hauria d'esforçar per simplificar la negociació per facilitar-la i internacionalitzar-la si volem ser competitius i evitar l'elitització del dret civil i els conflictes, i amb l'obligació de comprendre l'abast real dels reptes economicsocials per introduir reformes basades en evidències, en comptes de guiar-se per ideologia o per teoritzacions abstractes.

I hem d'intentar que arribi en les millors condicions possibles als nostres alumnes, que ara ja són de la generació z. I, llavors, no hi ha d'haver dubte que els propers vint anys del Codi civil de Catalunya seran tant exitosos o més exitosos que els que han passat fins ara.

Bibliografia

- Bauman, Zygmunt. *Modernidad líquida*. Argentina: Fondo de Cultura Económica, 2002.
- Castán Tobeñas, José. «Hacia un nuevo derecho civil». *Revista General de Legislación y Jurisprudencia*. Vol. 82, núm. 163 (1933).
- Chesterman, Simon. *We, the Robots?*. University of Cambridge: 2021.
- Aavv. *Study on switching of financial services and products*. Luxemburg: Publications Office of the European Union, 2019.
- Font, Lluç [et al.]. «Socially disruptive periods and topics from information-theoretical analysis of judicial decisions». *EPJ Data Science*, 12 (2023). <https://doi.org/10.1140/epjds/s13688-022-00376-0>.
- García teruel, Rosa Maria; Nasarre Aznar, Sergio. Quince años sin solución para la vivienda. La innovación legal y la ciencia de datos en política de vivienda. *Revista Crítica de Derecho Inmobiliario*, núm. 789 (gener-febrer 2022).
- Gobierno De España. *España 2050. Fundamentos y propuestas para una estrategia nacional de largo plazo*. Madrid: Oficina Nacional de Prospectiva y Estrategia, 2021.

- Larenz, Karl; Macias-Picavea, Miguel Izquierdo. *Derecho civil. Parte general*. Madrid: Derecho reunidas, 1978.
- Nasarre Aznar, Sergio. *Los años de la crisis de la vivienda*. Valencia: Tirant lo Blanch, 2020.
- Nasarre Aznar, Sergio. «Naturaleza jurídica y régimen civil de los tokens en blockchain». A: García Teruel, Rosa Maria (Coord.). *La tokenización de bienes en blockchain. Cuestiones civiles y tributarias*. Cizur Menor: Aranzadi, 2020.
- Nasarre Aznar, Sergio. «El proyecto de ley de vivienda 2022». *Apuntes FEDEA* 2022/11 (abril 2022).
- Palomino, Juan C. [et al.]. «Wealth inequality, intergenerational transfers, and family background.» *Oxford Economic Papers*, 74(3) (2022).
- Piketty, Thomas. *Una breve historia de la igualdad*, 2021.
- Puig Brutau, José. *Fundamentos de Derecho civil*. Tomo preliminar. 2a ed. Barcelona: Bosch, 1989.
- Yuste, Rafael [et al.]. «It's Time for Neuro-Rights. New Human Rights for the Age of Neurotechnology». *Horizons* (Hivern 2021).